

SINIF VE KİTLE SENDİKACILIĞI NASIL İTHAL EDİLDİ?

21 Ekim 2021

Yıldırım Koç

Her alanda olduğu gibi sendikacılıkta da bazı kavramlar, kaynağı ve içeriği yeterince bilinmeden kullanılıyor. Belirli siyasal çizgiler, "sendikacılık anlayışı" olarak bazı kavramlar üretiyor ve bunları "alameti farika" veya marka olarak kullanıyorlar. Bu tür kavramlaştırmaların büyük bölümünün pek işe yaramadığı kanısındayım. 12 Eylül öncesinde ortaya atılan ve günümüzde de belirli kesimlerce savunulan bir "sendikacılık anlayışı", "sınıf ve kitle sendikacılığı". Türkiye'de dönem dönem kullanılan gerçek sendikacılık, hakiki sendikacılık, devrimci sendikacılık, çağdaş sendikacılık, toplumsal hareket sendikacılığı, kitle sendikacılığı, sınıf sendikacılığı gibi kavramların da pek farklı olmadığını düşünüyorum. 1975 yılında DİSK tarafından kullanılmaya başlanan ve günümüzde de (içeriği pek bilinmeden) kullanılan "sınıf ve kitle sendikacılığı" anlayışının Türkiye'de ortaya çıkışının öyküsü bu tespite açıklık getirecektir.

DİSK'İN KURULUŞU ÖNCESİNDE KULLANILAN KAVRAM

DİSK'in kuruluşuna giden süreçte en önemli belgelerden biri Maden-İş 1. Bölge'de 26 Ocak 1966 günü yapılan Maden-İş Genel Yönetim Kurulu toplantısında alınan 3 no.lu karardır. Bu kararda "hakiki sendika" kavramı kullanılmaktadır. Karar metni şöyledir:

"a) Türk-İş'in statüsünün, kuruluş ve teşkilatlanma bakımından bozuk ve aksak olduğu, yöneticilerin işçinin sosyal, iktisadi ve siyasal haklarının korunması için çalışması ve memleket gerçekleriyle yakından ilgilenmesi gerekirken bu görevlerini yapmayıp, tamamen tersine bir faaliyet gösterdikleri, Amerikan AID yardımı alması bakımından Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerin emeklerini sömürme politikasının ve değişik zamanlarda değişik siyasi hüviyetlerle ortaya gelen Türk Hükümetlerinin politikasının uydu bir politika izlemekte oldukları ve bu sebeplerle Türkiye Maden-İş Sendikası ve onun gibi **hakiki sendikacılık prensipleri** ile çalışan bir kısım sendikaların parçalanması, yok olması ve umumiyetle küçük küçük sendikalar yapmak ve idare-i hayat eylemek anlayışı içinde buldukları gibi gerçekler açıkça tespit edilmiş ve bu hususlar göz önünde bulundurulmak şartı ile 7.3.1966'da yapılacak Türk-İş Genel Kurulu'nda gerekli şekilde ve doğru yolda mücadele edilmesine,

"b) Türk-İş Kongresi'ndeki neticeye göre gerekirse kongreden sonra, **hakiki işçi konfederasyonunun** kuruluşunda Maden-İş olarak öncülük yapılması ve bu konuda genel yönetim kuruluna her türlü idari ve ödeme yetkisinin verilmesine ittifakla karar verildi." (Birinci Ordu Komutanlığı 2 Numaralı Sıkıyönetim Askeri Mahkemesi (İstanbul), **Gerekçeli Karar (DİSK ve DİSK'e Bağlı Sendikalar Davası), Kitap No.4-A, Türkiye Maden-İş**, İst., 1986, s.68)

1975 ÖNCESİNDE DİSK'TE KULLANILAN KAVRAMLAR

DİSK (Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu) 1967 yılında kuruldu. Kuruluş belgelerinde "sınıf ve kitle sendikacılığı" kavramı yoktu. DİSK'i kuranların "devrimcilik"ten ne anladıkları da şöyle ifade ediliyor: "Biz devrimciliği; bugünkü tutucu, gerici, ekonomik, sosyal ve politik ilişkilerin Anayasa uyarınca değiştirilmesi ve Anayasa ilkelerinin hayata uygulanması anlamına alıyoruz." (DİSK, **DİSK Kuruluş Bildirisi, Ana Tüzüğü** (2. Baskı), Yay.No.2, İstanbul, 1968, kapak)

DİSK'in 4. yılında yayımlanan "**DİSK'in Dört Mücadele Yılı**" kitapçığında da "Türk-İş, başta MADEN-İŞ Sendikası olmak üzere, öbür **gerçek işçi sendikalarının** gelişmesini önlemeye..." (DİSK, **DİSK'in Dört Mücadele Yılı**, Yay.No.5, İst., 1971, s.3) ifadesi yer almaktadır.

Türkiye İşçi Partisi'nin 9-12 Kasım 1968 günleri toplanan Üçüncü Büyük Kongresi'ne TİP Merkez Yürütme Kurulu tarafından sunulan raporda DİSK'in kuruluşu anlatılırken aynı kavram şu şekilde kullanılmaktadır: "Sendikacılıkta bunalım bir çıkış yolu bulmuş, işçi sınıfına karşı ve sermayecilerle

işbirliği içindeki birçoğu sahte işçi sendikaları olan bir grubun kümelendiği bir örgütten ayrılan birkaç **gerçek sendika**, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nu kurmuşlardır.” (Türkiye İşçi Partisi, **Çalışma Raporu, Üçüncü Büyük Kongre, 9-12 Kasım 1968 – Ank.**, Ank., 1968, s.40-41)

DİSK'in 5. Genel Kurulu 21-24 Mayıs 1975 tarihlerinde toplandı. Genel kurulda alınan kararlarda da "sınıf ve kitle sendikacılığı" kavramı geçmiyordu. (DİSK, **V. Genel Kurul Belgeleri**, Yay.No.17, İstanbul,1975)

SINIF VE KİTLE SENDİKACILIĞI KAVRAMININ İTHALİ

DİSK'in 5. Genel Kurulu'nda yönetim yapısında önemli bir değişiklik yaşandı. TKP yandaşı İbrahim Güzelce'nin DİSK'in 5. Genel Kurulu'nda DİSK Genel Sekreterliği görevine seçilmesinin hemen ardından, DİSK'te çeşitli görevlere atamalar yapıldı. En önemli atama, Aydın Meriç'ti. Aydın Meriç, bu tarihlerde Türkiye Komünist Partisi'nin Türkiye'de en üst düzeydeki yetkilisiydi. Aydın Meriç'in görevlendirilmesi, 29 Temmuz 1975 günlü **DİSK Ajansı**'nda şöyle duyuruldu: “DİSK, Demokrasi, Bağımsızlık, Barış ve Toplumsal İlerleme mücadelesindeki görevlerini daha bir üst düzeyde yerine getirebilmek için kendi içinde yeniden bazı düzenlemelere gitmektedir. Bu amaçla Yürütme Kurulu kararı uyarınca Aydın Meriç DİSK Genel Sekreter yardımcılığına getirilmiştir. 1939 yılında İstanbul'da doğan Aydın Meriç, makine mühendisi olup, birçok ilerici ve mesleki örgütte görev yapmıştır. İngilizce bilir ve evlidir. Basın-Yayın, Eğitim, Örgütlenme, Toplu Sözleşme, Araştırma ve Ekonomik-Politika ve Hukuk Daire Müdürlükleri Genel Sekreter Yardımcısı Aydın Meriç'e bağlı olarak çalışacaklardır.” (**DİSK Ajansı**, 975/59, 29.7.1975)

Daha sonra ise, Hüsnü Dilli, Erhan Gömüç, Nejat Firuz Kuhi, Gün Bulut, Zülfü Dicleli, Sıtkı Coşkun ve Zülal Kılıç DİSK Genel Merkezi'nde göreve başladı. Hüsnü Dilli ve Nejat Firuz Kuhi, Fransa'da Komünist Partisi'nin kontrolündeki sendikal merkez CGT'den gelmişti. Bu yeni atamalarla, “sınıf ve kitle sendikacılığı” kavramı Fransa'dan ithal edildi ve DİSK'te TKP yandaşı yeni yönetimin, “toplumsal ilerleme” sloganıyla birlikte alameti farikası oldu.

1974 Kasım'ından beri yayımına ara verilmiş olan **DİSK Dergisi** DİSK'teki yeni ekip tarafından Ekim 1975'te yeniden yayıma başladı. Derginin bu ilk sayısında "Devrimci Sendikacılık: Sınıf ve Kitle Sendikacılığı" yazısı çıktı. (**DİSK Dergisi**, Sayı 16, Ekim 1975, s.40-41)

“Devrimci Sendikacılık; Sınıf ve Kitle Sendikacılığı” yazısında bu ithal kavram tanıtılıyordu:

“Kitle Sendikası: Kuruluş amacı, varlık nedeni her sendikada olduğu gibi, ortak çıkarları (ortak ideolojik görüşleri değil) etrafında en geniş işçi kitlelerini örgütlemektir. Gerçek her işçi sendikası için ortak çıkarlar sınıf mücadelesi gerçeklerine dayanır.(...)”

“Devrimci sendikacılığın ana niteliklerinden biri olan kitle sendikacılığının mücadeleciliği de kitle eyleminin gelişmesi temeline dayalı ekonomik ve toplumsal istekler doğrultusundaki politikasıdır. (...)

“Sınıf Sendikası: Sınıf mücadelesi temeli üzerine örgütlenmiş bir sendika elbette acil istekler doğrultusundaki ekonomik mücadeleyle yetinmez. Çünkü emekçilerin ekonomik mücadeleleri ile politik mücadeleleri arasında kopmaz bir bağ vardır. Emekçilerin tüm güçlükleri, ücretli emeğin sömürüsüne dayanan kapitalist toplumdaki kaynaklanmaktadır. Bu yüzden işçi sınıfı kapitalist toplum koşullarının köklü değişiminden yanadır.”

“Devrimci sendikanın sınıf niteliğini, kapitalist toplum düzeni ile sınıf mücadelesi karşısındaki görüşü ve tutumu belirler.”

“Sınıf sendikası, emek ve sermaye işbirliği safatasını ortaya atan ve özünde kapitalizmin kendi içinde 'düzeltilebileceğini' savunan uzlaşmacı ve teslimiyetçi sendikacılıkla mücadele eder.”

“Sınıf sendikacılığı kısaca şöyle tanımlanabilir: Sınıf sendikası, işçi sınıfının burjuvaziyle olan çatışmasını sadece işyeri sınırları içinde tutmakla kalmaz. Bu çatışmanın toplum yaşamının tüm kesimlerine yansıdığı gerçeğinden çıkarak, işkolu, işkolları, ekonomik sektörler ve politik, ideolojik yöneliş ve genel ülke ve dünya sorunlarından ayırmaz.”

DİSK'in, bazı önemli yönetim karışıklıklarından sonra 1977 yılı Aralık ayında toplanan 6. Genel Kurulu'nda alınan kararlar arasında da "sınıf ve kitle sendikacılığı" konusunda bir karar yer almıyordu.

Yalnızca 6 no.lu kararda, "sınıf sendikacılığının temel ilkesinden biri sendika demokrasisinin en geniş ölçüde uygulanmasıdır" deniliyordu. (DİSK, **6. Genel Kurul Kararları**, Yay.No.24, İstanbul, 1978, s. 14).

DİSK'te Aralık 1977 Genel Kurulunda yönetime seçilen Abdullah Baştürk ve arkadaşları da, ideolojik olarak çok farklı çizgideki eski yönetimin Türkiye'ye getirdiği bu kavrama sahip çıktı. 1-4 Ağustos 1978 günü Ören'de DİSK ve üye sendikaların yöneticilerinin katıldığı bir toplantı düzenlendi. Bu toplantıda görüşülen metin daha sonra DİSK Yönetim Kurulu tarafından 13-15 Şubat 1979 tarihinde kabul edildi. Daha sonra "Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığının Temel İlkeleri" olarak yayınlanan bu çalışma, bu kavram üzerine kurulmuştu. (DİSK, **Ören Toplantısı Kararları (1-5 Ağustos 1978)**, DİSK Yay., İst., 1978, 38 s.; DİSK, **Demokratik Sınıf ve Kitle Sendikacılığının Temel İlkeleri**, Yay.No.28, İstanbul, 1979). DİSK, "sınıf ve kitle sendikacılığını egemen kılmak" amacıyla tek tip demokratik tüzüğü hazırladı. Tüzükte, DİSK üyesi sendikaların, "sosyalist bir düzenin hayata geçirilmesine ilişkin çalışmalarda bulunmayı ilke sayacağı" belirtiliyordu. (DİSK, **Tek Tip Demokratik Tüzük**, Yay.No.30, İstanbul, 1979, Madde 3).

Budur ol hikayet.